

«In cudesch ‘pesant’ da gronda muntada»

Preschentaziun dal cudesch Fontaunas da dretg romontschas

■ **(anr/grc) Il cudesch Fontaunas da dretg romontschas da la chasa editura Societad Retorumantscha è cumpari. Quest è vegni cumpilà da Martin Bundi. Il cudesch sa basa sin actas e documents che sa chattan en la Biblioteca chantunala a Cuir.** Il cudesch gest edì Fontaunas da dretg romontschas da pli che 900 paginas sa basia sin il dretg imperial relaschà da Carl il V, ha *Martin Bundi*, l’iniziant da quest tom da la retscha Romana Raetica 17, fatg a savair mesemna saira passada a chaschun da la vernissascha da quest cudesch. Il dretg dal 1532 na correspundeva betg als dretgs umans d’ozendi. A quest temp vegniva anc torturà, ha Martin Bundi dà da ponderar.

Jurists, romanists, istorichers etc.

Ins possia sa dumandar pertge che quest cudesch saja vegni realisà, ha Martin Bundi manegià. «Il cudesch dat ina survista ed è interessant per giurists, per romanists, per istorichers, per interessads a la cultura e schizunt per mintgin che ha mirveglias», suppona Martin Bundi.

Atgnamain sajan ils temas repartids en trais speziars d’anteriurs dretgs u leschas. Numna-

damaïn tractan ils temas ils «Statuts ni Tschentamants da Cumin», da las vischnancas giudizialas (Gerichtsgemeinden), las «Furmas da dretgira e saramentaziun – plets da cumin» sco er «Urdens economics comunals». Quels pertutgan surtut dretgs da pastiras e dad alps, cunvegns cun ils cumins vischinants, èsi vegni infurmà.

Enfin ils 1300 per latin

Sco che Bundi ha infurmà eran talas leschas en Grischun enfin en il Vnuost scrittas per latin enfin ils 1300, suenter per rumantsch. Dentant existivan era dretgs orals, quai vul dir che quests vegnivan surdads a bucca tenor la tradiziun da generaziun a generaziun. En tals documents chattan ins er differents germanissemms sco «Säckelmeister», «Landamma» ed auters.

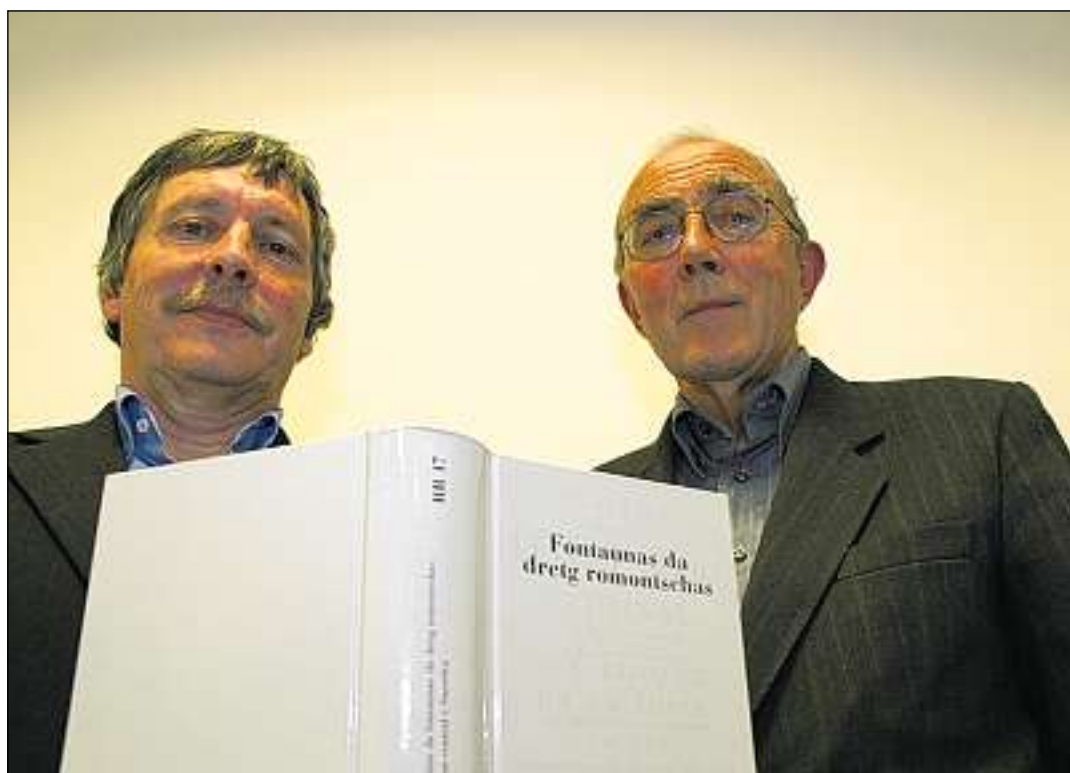
Sco che il prolog da *Christian Collenberg* da quest davos tom 17 da la seria Romanica Raetica infurmescha eran ina gronda part dals manuscripts gia vegnids stampads, surtut en las Annalas. Il lectur da questa ovra chatta en il tom 17 statuts, leschas ed urdens da tut en tut 14 vischnancas giudizialas d’antruras da la Lia da la Chadè e da la Lia Grisca. Quellas vischnancas correspundevan territo-

rialmain pli u main als circuls dal Grischun dad oz. *Giusep Nay*, l’anteriur president dal Tribunal federal, ha accompagna quest project sa basond sin sias vastas enconuschientschas.

«Funtaunas èn segns da vita»

Cun quels plets cumenza Giusep Nay ses pled accompagnand ed agiunta: «Ellas spisgentan vita nova.» Fatgs e tradiziuns giuridicas sajan en noss chantun Grischun zunt multifars, manegia Nay e scriva: «Daco senunnan las vischnancas en Surselva ed ell’Engiadina Aulta aschia, en autras parts dil cantun denton cumüns? Ils venerabels cumins che cumpigliavan plirs vischinadis eran quels ch’eran purtaders dils dretgs ‘suverans’ e formavan l’organisaziun politica cun qualitads d’in stadi. Ils singuls vitgs havevan buca tals dretgs, mobein eran sempels vischinadis cun dretgs restrenschis da reglamentar cunzun la veta economica agrara. Ell’Engiadina Bassa perencunter haveva mintga vitg ils dretgs ‘suverans’ – muort la situaziun topografica’.»

Titel dal cudesch: Fontaunas da dretg romontschas, redigidas da Martin Bundi; ISBN 3-906680-29-17 Chasa editura: Societad Retorumantscha, Cuir; Cumposiziun: Südostschweiz Print AG, Cuir

Christian Collenberg, president da la Societad Retorumantscha e Martin Bundi a chaschun da la preschentaziun dal cudesch Fontaunas da dretg romontschas (da san.).